

Є.К. Чернухін
Інститут історії України НАН України
м. Київ

РУКОПИСНА ЛАТИНСЬКА КНИГА В ФОНДАХ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ

Вражаюча своєю різноманітністю та кількістю колекція латинських рукописів у фондах ЦНБ викликає разом із почуттям вдячності до ревних шукачів європейських старожитностей певні сумні роздуми щодо ставлення нащадків до історичного доробку попередніх поколінь. Те, чим пишаються цивілізовані європейські нації, те, що лежить у підвалинах історії Європи, її релігійної і філософської думки і впродовж років ретельно вивчається, видається з кожним роком у все більш досконалому вигляді і допомагає вихованню свідомого ставлення до своєї історії, все те для більшості українців часто залишається мертвим вантажем, що зберігається на полицях і в шафах бібліотек та архівів без усякого вжитку. До несприятливих політичних, суспільно-економічних умов ХХ ст., за яких було важко сподіватися на наукове опрацювання накопичених цінностей, додаються і наслідки хибної мовної політики уряду, який під гаслом боротьби із царатом (капіталізмом, імперіалізмом) вщерть зруйнував багатомовну орієнтацію населення і сформував нову інтелігенцію, неспроможну порозумітися не тільки в давніх мовах, але й в сучасних іноземних. Латинська мова, яка була широко розповсюджена по всій території Європи, була глибоко впроваджена в освітню систему України завдяки діяльності митрополита Петра Могили, протекторів і ректорів Києво-Могилянської академії, мова значної частини юридичних актів, книжок, офіційна мова католицької церкви і чернечих орденів – ця мова стала ще однією нездоланною перешкодою на шляху історичних розвідок. Бажаючи ознайомитися з латинською книгою в Україні мають звертатися до каталогів більш ніж столітньої давності, які, по-перше, відображають тогочасні і досить суб'єктивні погляди укладачів, а, по-друге, охоплюють порівняно невелику частину рукописів (враховуючи наступні надходження), або ж користуватися інвентарними описами, які в більшості є копіями попередніх стислих інвентарів і лише додають

нових помилок до старих огріхів. Вкрай невиразний вигляд мають і деякі описи відомих знавців історії. Так С. Пташицький, обстежуючи бібліотеку Литаворів – Хрептовичей у Щорсах, вважав достатнім записати: повна латинська Біблія XV ст., або ж *Speculum Saxonicum*. Цікаві розвідки, виконані українськими дослідниками, які розглянули і частково видали лекційні курси КМА, суттєво не впливають на загальну картину занедбаності латинських рукописів з точки зору палеографії. Загальний розвиток історичних наук та кодикології і водночас нестача історичних відомостей, недоліки загальної освіти вимагають від нас зовсім інших описів. До того ж час залучити до наукового обігу надходження 20 – 30-х і повоєнних років, коли фонди ВБУ (потім ЦНБ) поповнилися книжками і рукописами інших бібліотек, музеїв, приватних колекцій. Так вже в повоєнні роки було прийнято на зберігання частину архіву Львівської митрополічної греко-католицької консисторії разом з документами митрополита Андрія Шептицького [ф. XVIII, більше 600 од. зб.]. На превеликий жаль, частина латинських рукописів залишається навіть незаінвентаризованою і взагалі закрита для досліджень.

Як перше невелике зрушення в напрямку складання повного каталога рукописів латинського алфавіту пропонуємо попередній опис кількох кодексів XIII – XVI ст., які привернули нашу увагу під час суцільного перегляду фондів Інституту рукопису. Ці 26 рукописів можна вважати зразками латинської рукописної книги як такої, що за своїми суттєвими ознаками відмежовується як від актових матеріалів (грамот, постанов, юридичних записів, листів), так і від курсів лекцій з філософії, теології, риторики та інших наук, читаних у різних учбових інституціях України у XVII – XVIII ст. Ці дві останні групи складають переважну більшість латиномовних матеріалів, налічують за попередніми підрахунками більше двох тисяч одиниць (важко визначити точніше, бо інвентарні описи містять узагальнюючі записи: документи на польській, латинській мові + кількість аркушів). Порівняно невелику кількість справжніх латинських кодексів можна пояснити, зокрема, великим інтересом до рідкісних рукописів, які здавна вилучалися колекціонерами і зберігалися у приватних зібраннях. Саме з таких зібрань походять кодекси, які розглядаються нижче. Треба врахувати і різницю в релігійно-політичній орієнтації населення України, яка відбилася і на складі бібліотек. Так латинські кодекси практично відсутні в зібраннях бібліотек КДА, православних монастирів, натомість там зберігалася величезна кількість навчальних курсів, які ми розглядаємо як окрему групу рукописів. За таких умов не варто було б сподіватися знайти у бібліотеках державних установ, якими були бібліотеки КДА і Київського університету су.

Володимира, що склали значну частину сучасного книжкового і рукописного фондів ЦНБ, будь-які великі збірки латинської рукописної книги. Щодо сучасного стану фондів, то треба додати, що вилучення найбільш цінних рукописів для приватного вжитку спостерігалось і надалі, у ХХ ст. – кілька одиниць старовинних кодексів поки що відсутні з невідомих причин – можливо, втрати воєнних і повоєнних років.

Найбільш давніми зразками латинської рукописної книги XII – XIII ст. в ЦНБ є фрагмент нотного рукопису і збірка повчань святих отців, а останні з розглянутих книжок – Астрологічні таблиці – було складено наприкінці XVI – на початку XVII ст. Надалі рукописна книга втрачає своє місце в суспільстві, тому ми не включаємо до розгляду поодинокі кодекси XVIII – XIX ст., переважно списки давніших рукописів, або навіть друкованих видань. Дев'ятнадцять рукописів надійшло з бібліотеки університету св. Володимира, яка відзначалася більшою різноманітністю книжок порівняно з бібліотекою та ЦАМ КДА, де відчувається теологічна спрямованість зібрань і прихильність до традиційних православних старожитностей Греції і Близького Сходу. Три чудових кодекси надійшли з бібліотеки Болеслава Старжинського у Загиньче, решта – від окремих осіб.

Укладач опису вибачається за можливі помилки і недосконалість у передачі складу рукописів, але повний розпис змісту кодексів виходить за межі поставленої мети і потребує довідкової літератури, наявність якої залишається поки що для укладача нездійсненою мрією. Не маємо зараз часу і вдаватися до наукових розшуків з приводу наявних розбіжностей у датуванні за записами писців та за філігранями, тобто можливими роками виготовлення паперу. Сподіваємося, що будемо мати можливість ще раз більш докладно звернутися до рукописів і усунути всі недоліки.

* * *

XII – XIII ст.

Ф. I, 5894

Повчання святих отців.

Загол. на арк. 1: De sac(ra)m(en)tis dedicationis Ivonis Carnotens(is).

Поч.: Quos ad dedicatione presentus ...

169 арк. Пергамін 140 x 85. Дрібний мінукул різних рук. 28–31 рядок. Текст: 105/110 x 55. Атрамент брунатний. Заголовки червоною фарбою. Ініціали суриком і зеленою фарбою. На полях помітки латиною.

Оправа XV ст.: 150 x 90 x 30. Дошки в коричневій шкірі з тисненням (герб – три корони на щиті і окремо напис *Virtus*), застібки втрачені.

На звороті верхньої кришки записи латиною від 1488 р. і 1080 (?) р.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського 1213).

Старі шифри і штампи: Coll. Jabl. 1213; штампи ВБУ.

XIII ст. (Петров – XII ст).

Ф. 301, № 642п

Пісні та гімни на нотах. Фрагмент.

Склад. Арк. 1. Св. Діонісію. Арк. 31. Віктору і дружині.

1 арк. Пергамін: 386 x 220, із оправи, один бік обрізано. Мінукул двох розмірів. Текст: 267 x 140 x 85. Дві шпальти. 34 рядки. Чотирьохлінійні ноти. Атрамент темно-брунатний. Ініціали червоною і блакитною фарбою. Червоною фарбою або атраментом написані і окремі літери та слова.

Від приват-доцента КДА С. Т. Голубєва.

Старі шифри і штампи: муз. 135; на етикетці 37 (35); штамп Лаврського музею.

Бібл.: Петров М. Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. – Киев, 1879. – Вып. 3. – С. 659.

XIV – XV ст.

I, № 5944

Петро Солард. Сентенції святих отців.

Склад. Арк. 1 – 273зв. Сентенції. Поч.: Incipiunt capitula primi libri senten / tiarum ...

Арк. 274 – 275зв. Різні записи латиною.

275 арк. Пергамін: 260 x 193. Мінукул різних розмірів і різних рук. Дві шпальти. 31–40 рядків. Атрамент різних відтінків брунатного кольору. Заголовки червоні. Ініціали червоного та синього кольорів, з рослинними мотивами. На арк. 163 великий ініціал на висоту шпальти. На полях і поміж рядків коментар.

На звороті верхньої кришки запис: *liber sententiarum editus e(st) m(a)g(ist)ro / Petro Solardo ...*

Оправа первісна: 270 x 195 x 55. Дошки в світлій дуже потертій шкірі, нижня дошка обламана. Залишки застібок. При виготовленні оправи вжито аркуш пергаміну з трьома шпальтами старого мінукула.

З бібліотеки Університету св. Володимира (зібрання Регія).
Старі шифри і штампи: Suppl. Coll. Reg. 282; штампи ВБУ.

XIV ст. (Пташицький – XV ст.).

Ф. I, № 6013

Святе письмо. Переклад св. Ієроніма.

Склад. Арк. 1 – 3. Послання до Павлінія.

Арк. 3 – 358зв. Книги Святого письма з передмовами св. Ієроніма.

Арк. 359 – 385зв. Інтерпретації гебрійських імен та назв. Без кінця (до Sebon).

385 арк. Пергамін: 248 x 182. Дрібний мінукул однієї руки. Текст: 165 x 115; 165 x 50; 165 x 35. Дві шпальти. 52–54 рядки. Атрамент темно-брунатний. Ініціали малі, кольорові, з довгими завитками, подекуди у вигляді людських облич і птахів. Великі блакитно-червоні ініціали у вигляді довгих стрічок геометричного орнаменту з рослинними та зооморфними мотивами. На полях позначки до текстів у червоних рамках.

Оправа 1837 р.: 260 x 190 x 73. Картон у світло-брунатній шкірі з золотим тисненням. Роботи Ігнатовича (запис про виготовлення від 20. 08. 1837), на корінці: BIBLIA SACRA SCRIPTA.

Передано у складі бібліотеки графа І. Хрептовича його спадкоємцем М. А. Бутеневим-Хрептовичем до бібліотеки Київського університету св. Володимира у 1910 р.

Бібл.: Пташицький С. Краткие сведения о рукописях библиотеки графа Хрептовича в Щорсах // Древности : Тр. археогр. комис. императ. моск. археол. о-ва. – 1899. – Т. 1, вып. 3. – Стб. 449, № 57.

XIV – XV ст.

Ф. I, № 6687

Устав або настанови до богослужіння. Фрагмент.

1 арк. Пергамін: 340 x 122. Великий мінукул. Текст: ?/x93. Атрамент чорний. 31 рядок. Ініціали червоні. Пізніше підкреслено імена і додано червоної фарби до окремих літер.

Від М. Суслопарова у 1930-х роках.

XIV ст.

Ф. I, № 6688

Церковні канони (?). Фрагмент книги II – про суди.

1 арк. Пергамін: 370 x 222, із оправи, пошкоджений, частина заклеєна шматком паперу. Дрібний мінукул. Дві шпальти. 33 рядки. Атрамент темно-брунатний, у схолях – значно світліший. Навколо основного тексту схолії у дві шпальти, що огортають основний текст, написані іншою рукою і не так гарно. Кольорові ініціали червоної та блакитної фарби, віньетка з подовженими літерами та завитками. Над віньеткою заголовок: *Incipit lib(er) II de iudiciis.*

Зі старих надходжень відділу рукописів.

Старі шифри: на паперовому клаптику IV в, 39.

XIV ст. (Маслов – XIV ст).

Ф. VIII, № 166/202

Словник юридичних термінів.

Склад. Арк. 1 – 18зв. Зміст словника за тематичними рубриками, канони, коментар.

Арк. 19 – 276зв. Словник. Розташування слів за абеткою у тематичних розділах. Перші слова: Abbas, Abbatissa, Absolutio; останнє: Zelus.

276 арк. Пергамін: 257 x 178. Дрібний мінукул однієї руки. Текст: 165 x 115; /165 x 53. Атрамент різних відтінків брунатного кольору. Дві шпальти. 47 рядків. Ініціали дрібні прості, кольорові; середні – фігурні; великі – рослинного орнаменту (різнобарвне листя, замкнене у блакитні чотирикутники). На звороті верхньої кришки наклеєно пергамінний аркуш з текстом з словника (на А – аббатісса), який, можливо, і був взірцем для нового примірника. Там само пізніший запис латиною *Ave Maria...*

Оправа первісна: 270 x 185 x 55. Дошки в брунатній шкірі з тисненням. Застібки втрачені. Оправу було реставровано у XIX ст. (замінили корінець, окремі ділянки шкіри).

З бібліотеки Київського університету св. Володимира.

Старі шифри і штампи: етикетка Відділу рукописів бібліотеки Київського університету св. Володимира; печатка університету на арк. 1; на етикетці 073 D / 51204 / f 300.

Бібл.: Маслов С. И. Обзор рукописей библиотеки Императорского университета св. Владимира. – Киев, 1910. – С. 30.

1315 р. листопада 7. Tholosana.

Ф. I, № 1101

Йоган Кофф. Збірка статей з юридичних питань за абеткою назв.

Початок: *Incipiunt dubia et q(uaesti)ones que eveniunt in cappella / archiep(iscop)ali th(o)lo(sana)t(em)p(o)re quo ego Johannes Coff fui offi(cia)lis / Tholosanus ordinate secundum ordine alphabeti et incepti | tenere dictum officium anno d(omi)ni m° III XV p° et die | VII mensis Novembris.*

166 арк. Папір: 269 x 200. Філіграні: голова бика – Бріке, № 14970 – 1454 – 1458 pp., № 15056 – 1441 р. Скоропис однієї руки. Текст: 200 x 120; 200 x 130; 200 x 56. На арк. 1 – 81зв. в одну шпальту, далі в дві. 40–42 рядки. Атрамент темно-брунатний. Ініціали кольорові, є фігурні рослинного орнаменту з антропоморфними мотивами. На арк. 7зв. на лівому полі малюнок – лебідь і якийсь казковий птах.

Оправа XIX ст.: 280 x 205 x 40. Картон у брунатній шкірі з золотим тисненням на корінці. На корінці: IOHAN COFF | DUBIA ET | QUAESTIONES | JURIDICAE | M[...]S XIV SAECU.

З бібліотеки Болеслава Старжинського.

Старі шифри і штампи: екслібрис бібліотеки Болеслава Старжинського; 623; 5017; 582 163/2; штампи ВБУ.

Початок XV ст.

Ф. I, № 4783

Повчання святих отців.

386 арк. Папір: 412 x 290. Філіграні: три гори – Бріке, № 11661 – 1507 – 1510 pp.; два шари на стрілі – Бріке (IV, Opuscula), № 72 – 1454 р. Мінускул однієї руки. Текст: 290 x 190; 290 x 85. Дві шпальти. Атрамент темно-брунатний. Заголовки червоним атраментом. Ініціали червоні та сині. Є підкреслення, риси на літерах червоною фарбою. На арк. 4 ініціал “А”, замкнений у чотирикутник, в середині літери постать святого з книгою, навколо тексту прикраси – гілки кольорового листя, на нижній гілці птах.

Оправа XV ст.: 430 x 295 x 115. Дошки в брунатній шкірі з тисненням, застіжки, гарне металеве оздоблення (частково втрачене). Металева табличка з написом: *Sermones de sanctis tempore hiemalis.*

Захисні листи із пергаментних грамот м-ря св. Егидія у Нюрнберзі (без підписів, одна датована 1439 р.). На першому аркуші запис про те, що рукопис передано у спадщину монастиреві св. Егидія у 1412 р.: *Hic liber legavit mo(nasterio) s(an)cti egidii in nure(n)bergii d(omi)n(us) Henricus [...] / doctor sacrae theologiae anno d(omi)ni 1412° 3 3.* На арк. 386зв.: *Hic liber e(st) monasterii S. Egidii i(n) Nurenb(er)g(ii).*

З Волинського музею.

XV ст.

Ф. I, № 5946

Повчання святих отців.

Склад. Арк. 1 – 94зв. Повчання. Загол.: *Rosarium.* Поч.: *In adventu d(omi)ni ...*

94 арк. Пергамін: 190 x 126. Мінускул однієї руки. 32 рядки. Текст: 150/155 x 105. Атрамент брунатний. Ініціали багатокольорові з рослинними мотивами. Подекуди прикраси на полях. На нижній кришці: *index singulorum sermonum*, але без вказівок на авторів.

Оправа первісна: 195 x 132 x 40. Дошки в світлій шкірі. Застіжки втрачені. На верхній кришці напис: *Rosarius.*

З бібліотеки Університету св. Володимира (зібрання Регія).

Старі шифри і штампи: 285 *Bibl reg Suppl.*; штампи ВБУ.

XV ст.

Ф. I, № 5945

Збірка творів святих отців.

Склад. Арк. 1 – 25зв. Св. Августин. Повчання. Загол.: *S(er)mo b(eat)u Aug(ustini) episcopi.* Поч.: *Erudimini qui indicatis ...*

Арк. 26 – 125зв. Коментар до книги псалмів. Поч.: *Incipit psalmus | octogesimus | ponus | oratio ...*

125 арк. Пергамін: 338 x 230. Великий мінускул різних розмірів і рук. Дві шпальти. 31–33 рядки. Текст: 255 x 170; 255 x 80/95. Атрамент темно-брунатний. Заголовки червоні. Ініціали малі кольорові, великі рослинно-геометричного орнаменту. На арк. 1, 125зв. записи про належність книжки до монастиря у Польщі: *Hic liber est monasterii m. landa ordinis cisterciensis ... in regio maioris polonie.*

Оправа первісна: 352 x 243 x 55. Дошки в брунатній шкірі з тисненням, застіжки втрачені.

З бібліотеки Університету св. Володимира.

Старі шифри і штампи: Уманська кол. 283; штампи ВБУ.

1462-1463 pp.

Ф. I, № 106

Св. Ієронім. Вибрані твори і послання.

226 арк. Папір: 215 x 140. Філіграні: терези – Бріке, № 2467 – 1446 р.;

три гори – Бріке, № 11656 – 1452 р. Дрібний мінускул однієї руки. Текст: 165/175 x 95/107. Атрамент темно-брунатний. 39–40 рядків. Заголовки, зміст і підкреслення червоним атраментом. Ініціали дрібні різнокольорові, подекуди більші, в дві фарби, рослинного орнаменту.

Оправа XV ст.: 225 x 143 x 58. Дошки в білій шкірі з тисненням. Застібки і оздоблення втрачені.

З бібліотеки Болеслава Старжинського.

Старі шифри і штампи: № 625; 1020; № 621.

1468 р.

Ф. I, № 105

Космографія (астрономія та механіка).

238 арк: Папір: 215 x 155. Філіграні: голова бика – Бріке, № 14871 – 1434 – 1445 рр.; № 14548 – 1463 р.; № 14540 – 1464 р.; № 14724 – 1453 р. Скоропис різних рук. Текст: 145/165 x 85/115. Атрамент темно-брунатний. Ініціали червоною та зеленою фарбами. Малюнки, схеми і таблиці. На полях схолії.

Оправа XIX ст.: 225 x 165 x 35. Картон у брунатній шкірі.

З бібліотеки Болеслава Старжинського.

Старі шифри і штампи: екслібрис бібліотеки Болеслава Старжинського; 1013; штампи ВБУ.

1492 р.

Ф. I, № 5893

Збірка творів римських авторів.

Склад. Арк. 1 - 27зв. Крісп Салюстій. Про лугуртинську війну. Загол.: *Crispi Salustii liber de bello Lugurthino.*

Арк. 27зв. - 28. Про життя Кріспа Салюстія. Загол.: *Crispi Salustii oratoris clarissimi vita.*

Арк. 29 – 47зв. Виписки з творів Марка Тулія Ціцерона.

Арк. 48 – 49. Публій Віргілій Марон. Про Долю.

Арк. 50 – 50зв. Проби пера та різні записи про римських авторів.

Арк. 51 – 66зв. Буколіки.

Арк. 67зв. – 95. Квінт Горацій Флакс. Книга листів. Арк. 96 – 105. *De arte poetica.*

Арк. 106 – 118зв. *Eposos scripti ad ...*

Арк. 119 – 128зв. Яків Сентурус. Трактат з поетики.

129 арк. Папір: 310 x 205. Філіграні: голова бика – Бріке, № 15375 – 1492 р.; голова бика – Бріке, № 14873 – 1483 р.; голова бика – Бріке, № 15158 – 1467 р.; три гори – Бріке, № 11810 – 1497 р.; хрест над короною з хрестом – под. див. Лауцявичюс, № 1591–1595 – 1516–1520 рр. Скоропис однієї руки. Текст: 235 x 120. Атрамент темно-брунатний. 17–32 рядки. Ініціали кольорові – жовтої, червоної, зеленої фарби, подекуди великі, але зроблені досить недбало. На арк. 66зв. дата – 1492 р.

Оправа XIX ст.: 317 x 210 x 25. Картон у папері мармурового забарвлення.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 910).

Старі шифри і штампи: Coll. Jabl. 910; штампи ВБУ.

1517 р.

Ф. I, № 5881

Молитовник.

208 арк. Пергамін: 105 x 70. Дрібний мінускул. Атрамент брунатний. 21 рядок. Текст: 70 x 45. Заголовки червоні. Ініціали малі кольорові. Великі рослинно-геометричного орнаменту, замкнені у чотирикутник.

Оправа первісна: 110 x 73 x 52. Дошки в брунатній шкірі з тисненням. Застібки втрачені.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1224).

Старі шифри і штампи: Coll. Jabl. 1224; штампи ВБУ.

1578 р. (Пташицький – XVI ст.).

Ф. I, № 5973

Збірка юридичних творів.

Склад. Арк. II. Регест збірки (фрагмент).

Арк. 1 – 80. Айке фон Рептов. Саксон (Дзеркало саксонське). Три книги.

Арк. 80 – 200зв. Муніципальне право. Загол.: *Juris municipalis liber.*

Арк. 200зв. – 222зв. Сентенції, канони за абеткою.

Арк. 223 – 276зв. Загол.: *Processus noviter Cracoviae institutus et observatus.*

Арк. 277 – 321зв. Виклад Магдебурзького права за абеткою. Початок: *Incipit regestrum juris Mag | demburgensis | et municipalis | secundum alphabetum.*

324 (Ш+322) арк. Папір: 300 x 195. Філіграні: сокира на щиті під короною – схожі у Бріке, № 1866 – 1555 – 1560 рр.; лілея на щиті під короною – Бріке, № 7191 – 1570 р.; лілея на щиті – Бріке, № 7148 – 1541 – 1568 рр. Скоропис двох рук. Текст: 230/240 x 110/120. Атрамент темно-брунатний. Заголовки, поміти на полях червоні. Тексти на арк. II – 222 у червоній рамці.

Оправа XIX ст.: 310 x 205 x 70. Картон у світло-брунатній шкірі з золотим тисненням. На корінці: SPECULUM | SAXONICUM.

Передано у складі бібліотеки графа І. Хрептовича його спадкоємцем М. А. Бутеневим-Хрептовичем до бібліотеки Київського університету св. Володимира у 1910 р.

Старі шифри і штампи: екслібрис графа І. Хрептовича; № 9.

Бібл.: Пташицкий С. Краткие сведения о рукописях библиотеки графа Хрептовича в Щорсах // Древности : Тр. археогр. комис. императ. моск. археол. о-ва. – 1899. – Т. 1, вып. 3. – Стб. 445, № 22.

Середина XVI ст.
Ф. I, № 6274

Біографічні відомості про польських королів (Витяги із “Анналів” Яна Длугоша).

Заголовок на арк. 1: *Annalium regni Poloniae per | Ioanne Longi | num sum(m)arie col| lectorum li(bri) XII.*

На арк. 230 – 230зв. покажчик імен королів (фрагмент). Там само рукою власника Яна Аллпека додано відомості про каноніка Яна Длугоша.

230 арк. Папір: 205 x 153. Філіграні: лілея на щиті – Бріке, № 7149-7150 – 1548 – 1554 рр.; кабан – Бріке, № 13574 – 1503 р. Скоропис однієї руки. Текст: 145 x 95. Атрамент брунатний і чорний. 19 рядків. Ініціали кольорові. На арк. 1 рамка-віньєтка рослинного орнаменту з гербом.

Оправа первісна: 200 x 160 x 42. Пергамін, залишки зав'язок.

На нижній кришці власницький запис Яна Аллпека від 17 січня 1609 р. З бібліотеки Київського університету св. Володимира.

Старі шифри і штампи: № 79, 990; 1844 - 1049; 1844 р., 358/a.

Кінець XVI – початок XVII ст.
Ф. I, № 5827

Валентин Рейман. Астрономія і механіка.

Заголовок на арк. 1: *Chronicon sive Tabulae primi mobilis resolutae ... calculatae per R. P. Valentinum Reimanum.*

170 арк. Папір: 205 x 160. Філіграні: W під короною – Бріке, № 9162 – 1568, 1570 рр.; літера R на щиті – Бріке, № 8978 – 1588 – 1594 рр.; герб Брига – Ностітц, № 386 – 1601 р. Дрібний скоропис однієї руки. Текст: 155/160 x 130/140. Атрамент темно-брунатний. Заголовки, ініціали, малюнки, таблиці жовтою, червоною фарбами.

Оправа первісна: 220 x 162 x 35. Аркуш пергаміну (360 x 230) з великим мінускулом XV ст. (письмо у дві шпальти, 26 рядків, літери 10 мм, атрамент темно-брунатний, подекуди риси червоної фарби). Зав'язки обірвані.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Кременецької єзуїтської колегії).

Старі шифри і штампи: 514 SJ; 587; 734, 3, 587; штамп бібліотеки університету.

Остання третина XVI – початок XVII ст.
Ф. I, № 5898 – 5904.

Астрологічні розрахунки. Гороскопи визначних діячів і інших осіб, які народилися у XVI – початку XVII ст. у Центральній, Північній і Західній Європі. З біографічними відомостями, історичними записами, сентенціями із античних авторів.

1. № 5898. Книга V.

Склад. Арк. 1. Назва кодексу: *Quintus liber | nativitatum | ex bibliotheca D. Henrici Ra(n) | zovii vicarii regis Daniae | et Holsatani. | 1588.*

Арк. 4 – 232зв. Таблиці.

Арк. 233 – 234зв. Індекс імен.

235 арк. Папір: 192 x 158 (165). Філіграні: літера C на щиті – Бріке, № 8116 – 1589 р.; літери *BVDSSIN* на щиті – Бріке, № 2035 – 1588 – 1591 рр.; герб Дрездена. Атрамент темно-брунатний. Скоропис різних рук. Таблиці зроблені рукою писця.

Оправа первісна: 197 x 153 x 45. Папір в пергаміні. Зав'язки обірвані.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1415 – 1421).

Старі шифри: L 20; № 13; штампи ВБУ; Coll. Jabl. 1415 - 21.

2. № 5899.

Склад. Арк. 1 – 26зв. Назва, індекс імен і різні записи. Заголовок на арк. 2: *Exempla I Caeli natalit I tii ... Georgii Rollenhagii I Bernaniensis.*

Арк. 27 – 274зв. Таблиці.

Арк. 275 – 285. Індекс імен і записи.

285 арк. Папір: 195 x 150. Філіграні: щит – схожі у Бріке, № 1198 – 1547 – 1551 рр.; сирена у подвійному колі. Атрамент чорний, брунатний, червоний. Таблиці друковані (165 x 107).

Оправа первісна 195 x 150 x 40. Папір в пергаміні. Зав'язки обірвані.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1415 – 1421).

Старі шифри: № 25; *штампи ВБУ; Coll. Jabl. 1415 - 21.*

3. № 5900. Книга VIII.

Склад. Арк. 1 – 167зв. Заголовки і таблиці. Заголовок на арк. 1: *Octavus liber I nativitatum I ... I 1598.* Заголовок на арк. 4: *Speculum sacri Romani I Imperii prognosticon totius Mundi ... I 1579 et 1580 pro I ut nati sunt I ab I Elia Preuss Magdeburgensi I Superiorum et miserorum Corporum cognitioni I Indulgens. I Causa prima non alligatur secunda.*

Арк. 168 – 179зв. Індекс імен.

Арк. 181 – 182. Різні записи.

182 арк. Папір: 195 x 155. Філіграні: три кола на щиті – Бріке, № 1494 – 1594 р.; зірки на щиті – Бріке, № 1008 – 1533 – 1603 рр. Скоропис різних рук. Атрамент світло-брунатний. Таблиці жовтим атраментом від руки.

Оправа: 197 x 167 x 30. Папір у пергаміні. Зав'язки обірвані.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1425 – 1421).

Старі шифри і штампи: № 3; *штампи ВБУ; Coll. Jabl. 1415 - 21.*

4. № 5901. Книга X.

Склад. Арк. 1. Заголовок і різні записи. X I Liber nativitatuml Inchoatus I a I vere I Anni 1602. ... Georgii Rollen I hagii.

Арк. 2 – 299. Таблиці.

Арк. 300 – 300зв. Різне.

300 арк. Папір: 190 x 148. Філіграні: щит – схожі у Бріке, № 1198 – 1547 –

1551 рр.; башта – схожі у Бріке, № 2306 – 1594 р. Скоропис різних рук. Атрамент чорний, брунатний, червоний. Таблиці друковані.

Оправа: 195 x 150 x 55. Папір у пергаміні. Залишки зав'язок.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1425 – 1421).

Старі шифри і штампи: L 22, № 3; *штампи ВБУ; Coll. Jabl. 1415 - 21.*

5. № 5902. Книга XI.

Склад. Арк. 1 – 3зв. Різні записи і заголовки. На арк. 2: XI liber I Nativitatum inchoatus I 1606 I 18 Januarii.

Арк. 4 – 297. Таблиці.

Арк. 298 – 312зв. Індекс імен і різні записи.

312 арк. Папір: 195 x 155. Філіграні: два молоти і літери SG на щиті під короною – Бріке, № 2006 – 1599, 1604 рр.; літери BVDSSIN на щиті – Бріке, № 2034 – 1586 р.; лев на щиті і літери OVD на перев'язі; башта – схожі у Бріке, № 2306 – 1594 р. Скоропис різних рук. Атрамент чорний, червоний. Таблиці друковані (165 x 107).

Оправа: 202 x 160 x 55. Папір у пергаміні. Зав'язки обірвані.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1425 – 1421).

Старі шифри і штампи: L 23; № 2; *штампи ВБУ; Coll. Jabl. 1415 - 21.*

6. № 5903.

Склад. Арк. 1 – 43. Різне та індекс імен.

Арк. 44 – 47зв. Друковані таблиці зі знаками Зодіаку та іншими малюнками, різні записи на зворотах.

Арк. 48 – 522. Таблиці.

522 арк. Папір: 205 x 165. Філіграні: орел одноголовий – схожі у Бріке, № 133 – 1594 р.; башта – схожі у Бріке, № 2306 – 1594 р.; храм на щиті – Бріке, № 2335 – 1558 р. Скоропис різних рук. Атрамент чорний, темно-брунатний, червоний. Таблиці друковані: 168 x 105.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1425 – 1421).

Старі шифри і штампи: *штампи ВБУ; штамп бібліотеки університету.*

7. № 5904.

Склад. Арк. 1 – 3зв. Індекс імен і заголовок.

Арк. 7 – 301. Таблиці.

308 арк. Папір: 195 x 160. Філіграні: літера *R* на щиті – схожі у Бріке, № 8978 – 1588 – 1594 рр.; птах – Бріке, № 12200 – 1576–1586 рр. Скоропис різних рук. Атрамент темно-брунатний. Таблиці друковані (165 x 107).

Оправу обірвано, залишки пергамінного корінця.

З бібліотеки Київського університету св. Володимира (збірка Яблоновського № 1425 – 1421).

Старі шифри і штампи: *Coll. Jabl. 1615 -1621; № 78; штампи ВБУ.*

ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

Л.А.Дубровіна

доктор історичних наук

ЦНБ ім. В.І.Вернадського НАН України

м. Київ

“АРХІВНА ТА РУКОПИСНА УКРАЇНКА”: ДО ПРОБЛЕМИ ОБ’ЄКТА АРХЕОГРАФІЧНОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ОПИСУ В СИСТЕМІ НАІС

Комплексна програма залучення до наукового обігу архівної інформації під назвою “Архівна та рукописна Українка” була створена за ініціативою Інституту української археографії НАН України, Центральної наукової бібліотеки ім. В.І.Вернадського НАН України та Головного архівного управління України при Кабінеті Міністрів України наприкінці 1991 р. і ухвалена на міжвідомчій науково-методичній нараді. Серед основних її завдань, до яких відносяться виявлення, облік, опис архівних документів і рукописних книг та створення національного банку інформації по документальних джерелах з історії України, одним з найголовніших визнане питання про необхідність створення на державному рівні національного комп’ютерного банку даних “Архівна Українка”¹. За матеріалами Програми розроблено кілька проектів, що були подані на конкурс до Держкомітету з питань науки та технологій при Кабінеті Міністрів України. Постановою Комітету від 4 травня 1992 р. за №12 програма “Архівна та рукописна Українка: Національна зведена система документальної інформації” була затверджена як державна з окремим фінансуванням².

Серед найбільш актуальних проблем розробки системи окреслилася проблема рівня організації архівної інформації для комп’ютерної системи національного масштабу та створення структури й стандарту опису архівних матеріалів для комп’ютерного банку даних. Вона стала центральною в стратегії формування системи національного статусу. Від вирішення цього питання залежить і розробка методичного інструментарію та інформаційно-технологічних процесів, і планування